

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»: РЕАЛІЇ ТА ПОТЕНЦІАЛ МІСТА МАРІУПОЛЬ (ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ)

ORGANIZATION OF PRACTICAL TRAINING FOR STUDENTS OF THE SPECIALTY "PHYSICAL EDUCATION AND SPORT": REALITIES AND POTENTIAL OF MARIUPOL (DONETSK REGION)

У статті проаналізовано проблеми та напрями організації практичної підготовки студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» Маріупольського державного університету в реаліях професійного ринку міста Маріуполя (Донецька область, Україна). Питання практико-аналітичного підходу до формування переліку баз практики студентів спеціальності «Фізична культура та спорт» досі не ставало предметом спеціального дослідження. Попри достатнє вивчення та розробку методологічного складника процесу організації студентської практики (здебільшого в педагогічному аспекті), ще не розглядалися регіональні реалії та можливості конкретного навчального закладу. У статті здійснено спробу вирішити цю проблему.

У нашому дослідженні виявлено основні групи підприємств, організацій, установ, які можуть стати потенційними базами практики для маріупольських студентів-фізкультурників, майбутніх спортсменів, тренерів. Серед них: дошкільні та шкільні навчальні заклади; організації позашкільної роботи для дітей і молоді (Міський центр позашкільної роботи); міські громадські спортивні організації (проект «М-спорт» – комунальний заклад, створений при Управлінні молоді та спорту Маріуполя); приватні спортивні клуби.

Попри розвинуту інфраструктуру підприємств – потенційних баз практики, проблематично залучити їх до процесу практичної підготовки студентів через відсутність системи мотивації суб'єктів. У статті наведено перелік можливих напрямів вирішення проблеми: налагодження особистих і корпоративних каналів зв'язку через участь у спільних активностях (форумах, змаганнях), залучення фахівців від суб'єктів практики до навчально-виховного процесу (для проведення семінарів, майстер-класів), розробка схеми «ЗВО – працедавець» з акцентом на соціальному і кадровому складниках (для формування освіченого, високо мотивованого фахівця для ринку праці міста та регіону).

Ключові слова: практична підготовка, база практики, фізична культура і спорт, навчальний процес.

The article analyzes the problems and directions of organization of practical training for students of the specialty "Physical culture and sports" of Mariupol State University in the realities of the professional market of Mariupol city (Donetsk region, Ukraine). The question of practical-analytical approach to forming the list of practice bases for students of specialty "Physical culture and sports" has not become the subject of special research. Despite the sufficient study and development of the methodological component of the process (mainly in the pedagogical aspect), regional realities and opportunities of a particular educational institution have not been considered yet. The article attempts to solve this problem.

In our study we identified the main groups of enterprises, organizations and institutions, that could become potential bases of practice for Mariupol students, future athletes, coaches. Among them: pre-school and school educational institutions; organization of out-of-school sport for children and youth (City Center for extra-curricular work); city public sports organizations (project "M-sport" – a municipal institution created under the Office of youth and sports of Mariupol); private sports clubs.

Despite the developed infrastructure of enterprises – potential bases of practice, it is problematic to involve them in the process of practical training of students due to the lack of a motivational system. The article provides a list of possible ways of solving the problem: establishing personal and corporate communication channels through participation in joint activities (forums, competitions); involvement of professionals from the subjects of practice in the educational process (for conducting seminars, workshops); the development of the scheme "University – employer" with a focus on social and personnel components (to form an educated, highly motivated specialist for the labor market of the city and region).

Key words: practical training, base of practice, physical culture and sports, educational process.

УДК 378.091.2-051:796
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-1.27>

Фролова О.О.,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету

Лисецька О.Я.,
асистент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі у зв'язку з тенденціями до модернізації різних рівнів освіти, в тому числі й вищої, особливого значення набуває пошук оптимальних варіантів змістового наповнення та організації практичної підготовки студентів спеціальності «Фізична культура і спорт». Пошук місць, де студенти могли б напрацювати та вдосконалити прак-

тичні вміння та навички, – нелегке завдання для випускаючої кафедри. Окрім орієнтації на розвиток кваліфікацій, зазначених у Стандарті вищої освіти та кваліфікаційних програмах зі спеціальності, необхідно враховувати реалії галузевої інфраструктури регіону та тенденції розвитку ринку праці.

Ми спробували проаналізувати підходи до формування переліку баз практики студентів спе-

ціальності «Фізична культура та спорт» Маріупольського державного університету та виокремити ключові групи підприємств, організацій, установ, що потенційно можуть стати місцем самовдосконалення у професії для майбутніх вчителів фізичної культури, тренерів, спортсменів.

Аналіз досліджень і публікацій. Виявлені нами дослідження, предметом яких виступає практика студентів спеціальності «Фізична культура та спорт», здебільшого розглядають педагогічний аспект [5; 8; 2]. Проте можливими напрямками прикладної реалізації та працевлаштування фахівця у цій сфері є не лише освітні заклади, а й підприємства та організації фізичної реабілітації, лікувальної та оздоровчої фізкультури, масового та індивідуального спорту. Випускник може виконувати обов'язки тренера, консультанта, масажиста чи інструктора. Серед досліджень у цьому напрямі можна вказати методичний посібник Н.І. Воловика «Тренерська практика» [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Предметом спеціального дослідження досі не ставало питання практико-аналітичного підходу до формування переліку баз практики студентів спеціальності «Фізична культура та спорт». Попри достатнє вивчення та розробку методологічної складової процесу організації студентської практики, не розглядалися досі регіональні реалії та можливості конкретного навчального закладу. Наша стаття допоможе вирішити цю проблему.

Метою статті є виявити та описати ключові особливості процесу складання переліку баз практики студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» у маріупольських реаліях.

Предмет – потенціал міста Маріуполя щодо можливості організації практичної підготовки студентів спеціальності «Фізична культура і спорт».

Об'єкт – маріупольські підприємства, організації, установи – потенційні бази практики студентів спеціальності «Фізична культура і спорт».

Методологічною основою дослідження є використання аналітичного, системного, функціонального методів. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) виявити основні установи міста Маріуполя, що можуть стати платформою для проходження практики студентами спеціальності «Фізична культура і спорт», 2) систематизувати та охарактеризувати їх з позицій вмінь і навичок, які може вдосконалити та напрацювати практикант, 3) окреслити можливі проблеми налагодження комунікації з описаними суб'єктами та виявити можливі шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Практика як ланка професійно-педагогічної підготовки студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» дозволяє «органічно поєднати навчання, що здійснюється в різних формах аудиторних занять з

дисциплін теоретичного циклу та занять із циклу спортивно-педагогічних дисциплін, із практичною діяльністю студентів з реалізації засвоєних знань, вмінь і навичок з виконання професійних функцій фахівця фізичної культури» [2, с. 240]. Це своєрідна інтеграція усіх компонентів освітньої структури спеціальності, покликана логічно завершити становлення майбутнього спеціаліста.

Вибір бази практики – важливий крок для студента, адже це може значно вплинути на його ставлення до професії, бачення іміджу фахівця та перспективи для особистого професійного розвитку. Завдання випускаючої кафедри у цьому напрямі – сформуванню «сітки» баз практики, яка б задовольнила потреби студентської аудиторії. Водночас постає питання про відповідність вироблених під час практичної підготовки навичок сучасним запитам ринку праці, щоб фахівці після закінчення вишу мали конкурентні переваги при працевлаштуванні.

Конкретна кафедра складає перелік місць практичної підготовки студентів спеціальності «Фізична культура і спорт», з огляду на актуальні реалії та інфраструктуру міста, регіону. Студенти зазначеного профілю Маріупольського державного університету мають потенційну можливість вдосконалювати навички та реалізовувати здобуті теоретичні знання в освітніх, спортивних закладах міста державної та приватної форми власності. Відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю «017 – Фізична культура і спорт» галузі знань «01 – Освіта / Педагогіка», затвердженому наказом МОН України № 567 від 24.04.2019, випускники-бакалаври зазначеної галузі повинні володіти окресленим переліком навичок і компетенцій. Як показує досвід і реальні приклади випускників МДУ, це дозволяє виконувати досить широке коло професійних обов'язків: від шкільного вчителя до тренера чи інструктора індивідуальних та групових програм.

Потенційними базами практики для маріупольських студентів-фізкультурників і майбутніх спортсменів, тренерів можуть стати:

- дошкільні та шкільні навчальні заклади, яких у 2019 році в місті нараховувалося 83 та 63 [6] відповідно;

- організації позашкільної роботи для дітей і молоді, зокрема Міський центр позашкільної роботи;

- міські громадські спортивні організації. Таким вважаємо проект «М-спорт» – комунальний заклад, створений при Управлінні молоді та спорту Маріуполя;

- приватні спортивні клуби.

Поговоримо детальніше про потенціал кожної зазначеної групи в аспекті вироблення практичних навичок студентів під час проходження ознайомчої, навчальної та виробничої практик.

Проходження практики студентами у *навчальних закладах* різного ступеню (дошкільні та шкільні) насамперед передбачає педагогічний складник. Студенти протягом 3-4 тижнів можуть проводити заняття з фізичної культури в рамках уроків чи секцій при школі чи дитячому садку, готувати плани та навчально-методичне забезпечення, вивчати досвід роботи вчителя [4]. Такий різновид практики через виконання покладених на практиканта обов'язків сприяє виробленню навичок планування та проведення фізичних активностей різної спрямованості.

Платформою проходження студентської практики у випадку *позашкільної роботи* виступає Міський центр позашкільної роботи, що підпорядковується Управлінню молоді та спорту Маріуполя. До складу організації входить понад 20 дитячо-юнацьких клубів (далі – ДЮК) і 3 центри дитячо-юнацької творчості (далі – ЦДЮТ), розташованих у різних районах міста. В рамках нашого дослідження розглядаємо ДЮКи, адже саме при них організовано спортивні секції та гуртки, які можуть стати місцем вдосконалення вмінь і навичок студентів – майбутніх тренерів та вчителів фізичної культури. Спектр обов'язків практикантів аналогічний тим, що виконуються в шкільних закладах.

В описаних нами випадках (робота в умовах навчального та позанавчального процесу) студент в рамках практики працює з дітьми. Аудиторія за рівнем мотивації в школі різна, адже не всі учні ставляться з відповідальністю до предмету. При роботі в спортивних секціях (позашкільна робота) діти різного віку мають за мету розвиватися в конкретному виді спорту, брати участь у змаганнях, підвищувати кваліфікацію (наприклад, через отримання «кольорових» поясів у тхеквондо чи карате). Гурткова спортивна робота розвивається в таких напрямках: баскетбол, волейбол, футбол, бокс, кікбоксинг, важка та легка атлетика, велосипедний спорт, веслування на байдарках та каное, вільна та греко-римська боротьба, водне поло, дзюдо, карате, тхеквондо, ушу, кульова стрільба, стрільба з луку, морське багатоборство, настільний теніс, пауерліфтинг, підводний спорт, плавання, стрибки в воду, спортивна та художня гімнастика, шахи [7].

Цікавим і неординарним варіантом для проходження студентської практики виступає *комунальний заклад «М-спорт»*. Головна мета проекту – розвиток масового, доступного спорту у місті, збільшення кількості відвідувачів безкоштовних спортивних клубів у Маріуполі, популяризація серед аудиторії ідей здорового способу життя. Цей проект – унікальний в Україні, тож вивчення досвіду його роботи для студента має значення не лише в освітньому (закріплення вмінь і навичок, застосування теоретичних знань), але й у світоглядному аспекті вироблення погляду на спорт як спосіб життя.

Через безкоштовність занять до них залучається різна аудиторія – від дітей і підлітків до людей похилого віку. Тут критерієм для об'єднання групи виступає орієнтир на підтримку фізичної форми взагалі, тож аудиторія високо мотивована та у меншій мірі спрямована на досягнення спортивних результатів (порівняно з вузькопрофільними секціями та клубами) [3]. Робота студента-практиканта в таких умовах, на нашу думку, може підвищити рівень його зацікавленості у професії.

Тренери проекту «М-спорт» проводять тренування з таких напрямів: фітнес (ОФП, TRX), біг, бокс, футбол та міні-футбол, скандинавська ходьба, баскетбол, волейбол, черлідінг, фізично-оздоровча гімнастика, греко-римська боротьба, шахи, йога, табата, стретчинг, workout.

Приватні спортивні клуби як потенційне місце практичної підготовки студентів насамперед цікаві практичною орієнтацією та прикладною спрямованістю. У Маріуполі за даними різних електронних довідників налічується від 20 до 59 подібних закладів у розділах «Спортивні клуби», «Фітнес-клуби». Загальна спрямованість організацій варіюється від суто спортивних і тренажерних залів («Puls», «Fitness life» «Be cool») до спортивно-оздоровчих та лікувальних організацій (наприклад, секції фітнесу чи йоги у приватному медичному центрі «Адастра»).

Тут маємо найширший перелік напрямів і підходів фізично-спортивної підготовки (силової та аеробної, індивідуальної та контактної), до яких потенційно може бути залучений студент-практикант. Найбільш популярний – пауерліфтинг та інші силові види занять із залученням тренажерного обладнання. Серед інших, окрім різних видів фітнесу (зумба, TRX, кроссфіт, стрейчинг, скай джампінг, степ, табата, фітбол), танців (східні, сучасні, латинські, pool dance) і східних єдиноборств (карате, тхеквондо, дзюдо, айкідо, джиу-джитсу), можна виділити і такі: йога, шахи, бокс, кікбоксинг, футбол, баскетбол, волейбол, теніс, американський футбол, художня гімнастика, аквааеробіка.

Можемо спостерігати значний потенціал Маріуполя у напрямі вирішення питання практичної підготовки студентів – майбутніх вчителів фізичної культури, спортсменів, тренерів. При цьому досить важко практично реалізувати та втілити ідею співпраці з державними, комунальними та приватними закладами через відсутність системи мотивації суб'єктів, адже в їхніх нормативних документах не передбачена матеріальна (чи інша) компенсація за виконання обов'язків керівника практики студентів.

Можливими напрямками вирішення проблеми можуть стати:

– налагодження особистих та корпоративних каналів зв'язку із підприємствами – потенційними базами практики через участь у спільних заходах,

публічних обговореннях актуальних питань галузі та інших активностях;

– залучення фахівців із підприємств, організацій, фірм, що виступають потенційними базами практики, до навчально-виховного процесу. Наприклад, тренер із фітнес-клубу може викладати дисципліни практико орієнтованого циклу, проводити публічні лекції, семінари чи майстер-класи для студентів;

– розробка схеми «ЗВО – працедавець» шляхом підписання договорів і меморандумів про співпрацю з акцентом на соціальному і кадровому складниках. Соціальна місія подібних проєктів може виражатися в консолідованому вихованні майбутнього фахівця, всебічно розвиненого професіонала, кадрова – у формуванні спортивного кадрового простору та ринку праці міста у зазначеній галузі.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновки про високий потенціал міста Мариуполя щодо організації практики студентів спеціальності «Фізична культура і спорт». Попри фактичні проблеми організації процесу можна знайти багато ефективних шляхів для розвитку практичного напрямку навчально-виховного процесу.

Перспективами дослідження може бути вироблення принципів щодо розробки навчально-методичного забезпечення прикладної підготовки студентів у кожній із зазначених груп організацій – суб'єктів практики, а також розробка системи мотивації для керівника від бази практики, що підвищить його зацікавленість і сприятиме роботі на результат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Воловик Н.І. Тренерська практика: методичний посібник для студентів факультетів фізичного виховання та спорту вищих педагогічних навчальних закладів. К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 42 с.

2. Завьялов Л.К. Концептуальные основы содержания педагогической практики студентов факульте-

тов физической культуры. Царскосельские чтения. 2010. С. 239–248.

3. Крякина Е.В. Профессиональная подготовка студентов факультета физической культуры на основе интеграции учебных дисциплин в процессе различных видов практик : автореферат диссертации на соиск. уч. степени канд. педагог. наук по специальности 13.00.04 – Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры. М., 2007. URL: <https://www.dissercat.com/content/professionalnaya-podgotovka-studentov-fakulteta-fizicheskoi-kultury-na-osnove-integratsii-uc/read> (дата звернення: 02.02.2021).

4. Проніков О.К. Організація педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури на початку ХХІ століття. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_55 (дата звернення: 02.02.2021).

5. Проніков О.К. Педагогічна практика в системі підготовки учителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118(2). С. 194–196.

6. Романенко А. Почему детские сады стали слишком дорогим удовольствием для бюджета Мариуполя? Сайт города Мариуполя 0629. URL: <https://www.0629.com.ua/news/2287480/pocemu-detskie-sady-stali-sliskom-dorogim-udovolstviem-dla-budzeta-mariupola> (дата звернення: 02.02.2021).

7. Романенко А. Школы без 10-х классов? Самое важное о реформе образования в Мариуполе. Сайт города Мариуполя 0629. URL: <https://www.0629.com.ua/news/2278002/skoly-bez-lassov-samoe-vaznoe-o-reforme-obrazovania-v-mariupole> (дата звернення: 02.02.2021).

8. Солопчук М.С., Бесарабчук Г.В., Солопчук Д.М. Практика у структурі професійної підготовки студентів факультету фізичної культури в умовах кредитно-модульної системи навчання. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2011. Випуск 4. С. 173–181.